

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 930.85:94:72.023.1-035.3

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2022-42-9-16>**Іван Стасюк**

Національний університет «Львівська політехніка»,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)
e-mail: ivan.m.stasiuk@lpnu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-3670>

Андрій Павлишин

Національний університет «Львівська політехніка»,
доктор філософії у галузі історії (Україна)
e-mail: andrii.m.pavlyshyn@lpnu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7127-2340>

**3 історії пам'ятки української дерев'яної архітектури – церкви Богоявлення
Господнього у Станимирі (1689 р.)**

Анотація. Метою статті є дослідження історії цінної пам'ятки української дерев'яної архітектури XVII ст. – церкви Богоявлення Господнього у селі Станимир на Львівщині, а також уведення до наукового обігу нового джерела, що дозволяє детально прослідкувати історичний розвиток храму. **Методологія дослідження** ґрунтується на засадах об'єктивності, історизму, системності, аналітичності та синтетичної критики джерел. Метод історичної реконструкції посприяв складенню з розрізнених фактів цілісного уявлення про історію церкви Богоявлення Господнього у с. Станимир. **Наукова новизна** полягає у спробі систематизувати матеріали до історії церкви і увести до наукового обігу нове історичне джерело XVIII ст., що збагачує базу дослідження пам'ятки, а також історію населеного пункту, у якому вона розташована. Запропонований до публікації документ можна використати для досліджень історії церкви, архітектури, краєзнавства, демографічних студій, а також іншої тематики, присвяченої історії суспільства у ранньомодерний період. **Висновки.** Церква Богоявлення Господнього у Станимирі належить до числа небагатьох збережених дерев'яних храмів Опілля, що постали у XVII ст. Перший християнський храм у селі ймовірно існував уже в XV ст., однак перша документально підтверджена згадка про церкву у Станимирі сягає щойно початку XVI ст. Сучасна пам'ятка була збудована у 1689 р., однак не дійшла до нас у первісному вигляді, що зокрема підтверджує візитація церкви 1763 р. Опублікований документ містить детальний опис інтер'єру храму (включно з іконами, літургічним начинням, шатами та книгами) та його оточення (паркан, дзвіниця, кладовище), а також нерухомого майна (будинок пароха і землі). Візитація також включає цінну інформацію про місцевого пароха, статистику про населення парафії, її топоніміку та антропоніміку.

Ключові слова: дерев'яні церкви, історія церкви, візитації, Станимир, Опілля.

Постановка проблеми. Церква Богоявлення Господнього у с. Станимир що на Львівщині є цінним зразком української сакральної архітектури Опілля. Збудована у 1689 р., вона належить до числа найдавніших і нечисленних збережених зразків церковного дерев'яного будівництва регіону. До нашого часу дійшов певний корпус джерел з історії храму, зокрема неопубліковані акти візитації XVIII ст., що дозволяють збагатити та систематизувати інформацію про пам'ятку.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Джерельна база студій над церковною історією та архітектурою Опілля, незважаючи на певні напрацювання у минулому й в останні десятиліття, продовжує характеризуватися фрагментарністю. Відтак, і уявлення про пам'ятки цього регіону також є досить неповними. Не виключенням є і дерев'яна церква Богоявлення Господнього (1689) у Станимирі, що, зважаючи на історичну та мистецьку вартість, досі не була об'єктом ґрунтовних досліджень. Єдиним опрацюванням, що містить інформацію про неї є невеликий за обсягом нарис історії села Станимир краєзнавця В. Лаби (Лаба, 1996). Поодинокі згадки про церкву, що стосуються певних аспектів її архітектури чи історії зустрічаються і у загальних краєзнавчих виданнях про Перемишлянщину (Дума, 2013), однак вони потребують доповнення з залученням архівних джерел.

Мета статті. Стаття присвячена дослідженню історії цінної пам'ятки української дерев'яної архітектури XVII ст. – церкви Богоявлення Господнього у Станимирі. Її метою є аналіз

.....
та систематизації опублікованих матеріалів, а також уведення до наукового обігу нового джерела для створення на його підставі нарису історії храму.

Виклад основного матеріалу. Село Станмир розташоване у Перемишлянській ОТГ Львівської області. Перша згадка про населений пункт походить з 1400 р. (Tylus, 1999, с. 227), однак, на думку дослідників топоніміки, його назва вказує на заснування у більш ранній період (Котович, 2014, с.18). На південно-східній околиці села, під лісом, на схилі пагорба, на висоті близько 350 м, знаходиться дерев'яна церква Богоявлення Господнього – пам'ятка архітектури місцевого значення другої половини XVII ст. Храм орієнтований вітарем на північ, а бабинцем на південь – у напрямку села. Церква тризрубна, оточена піддашшям. До вітаря симетрично прибудовані дві ризниці, а до бабинця – присінок. Середній зруб завершений восьмериком накритим приплюснutoю банею з високим ліхтарем і маківкою. Відповідно до напису на одвірках церква датована 1689 р.

Коли був збудований перший християнський храм у селі – невідомо. Ймовірно церква могла тут існувати вже у XV ст., як у сусідньому селі Ганачеві, де вона зафіксована вже у 1456 р. (Liske, 1889, с. 473]. Опосередковано підтверджує таке припущення факт, що власником Станмира у XV ст. була відома руська шляхетська родина Лагодовських. Її представники зарекомендували себе активними оборонцями церкви вже у тому ж XV ст., а на початку XVI ст. стали опікунами найвідомішого галицького монастиря – архимандрії Успіння Пресвятої Богородиці в Уневі (Мицько, 1998, с. 15-16).

Першим документальним свідченням про існування церкви у Станмирі є реєстр поборового податку 1515 р. У ньому зазначено, що священник місцевої церкви (село належало Ванькові Лагодовському) сплатив податок у розмірі 15 грошів (Jabłonowski, 1902, с.156). Існування церкви у Станмирі у XVI ст. підтверджують і пізніші реєстри поборового податку. Зокрема, у 1578 р. у Станмирі, що належало Захарії Лагодовському, священник місцевої церкви сплатив 1 злотий податку (Jabłonowski, 1902, с.64).

Розташоване поблизу важливих шляхів, що вели зі сходу та південного-сходу до Львова, село часто страждало під час воєн і ворожих нападів. Зокрема, у 1626 р. Станмир пограбували кримські татари (Норн, 1964, с.186). Ще більше село зазнало руйнувань під час походу козацьких і татарських військ на Львів восени 1648 р. (Томашівський, 1901, с.198) та у 1650 р. (Томашівський, 1901, с.ХХ). Можливо внаслідок цих подій постраждала й церква. У селі побутує переказ, що попередня дерев'яна церква знаходилася в іншому місці – на невеликому уступі того ж пагорба, що й збережена, але розташовувалася ближче до давнього центру села і мала іншу посвяту – Преображення Господнього. Після її спалення місцеві мешканці вирішили перенести її подальше від людських осель – вище по схилу пагорба за село, ближче до лісу, де вона знаходиться і досі. На місці старої церкви селяни встановили дерев'яний хрест. Існування цієї церкви відображене в гідронімі – «Криниця за церквою», джерелі розташованому поруч місця, де за переказами знаходилася давня церква.

Важко встановити, наскільки переказ достовірно відтворює події та коли саме вони відбувалися, однак, точно відомо, що на початку 90-х років XVII ст. у Станмирі існувала церква Богоявлення Господнього. 24 березня 1692 р. у соборі св. Юрія у Львові львівський православний єпископ Йосиф (Шумлянський) (1643 – 1708) висвятив на священника до цього храму – отця Якова (НМЛ, РК-79, с.91).

У 1700 р. парафія с. Станмир разом з всією Львівською єпархією приєдналася до постанов Берестейської унії 1596 р. і стала частиною Київської унійної митрополії.

У 1711 р. львівський унійний єпископ Варлаам (Шептицький) (1647 – 1715) висвятив до церкви Богоявлення Господнього у Станмирі священника Івана Коваленка. За його часів, у 1733 р. церкву візитував представник львівського єпископа і занотував, що храм був дерев'яним і «ремонт конче потребує» (НМЛ, РЛ-12, арк. 5-5 зв.).

Значно більше інформації про церкву містить наступна візитація 1763 р. Священником тоді у селі був очевидно син попереднього пароха – також Іван Коваленко висвячений у 1742 р. львівським унійним єпископом Атанасієм (Шептицьким) (1686 – 1846). У візитації детально описано храм. Він мав досить типову форму для регіону Опілля: був споруджений на дубових підвалинах з букового дерева і вкритий трьома невеликими квадратними завершеннями, оббитий ґонтом. Церква була невеликою, але світлою. В інтер'єрі не було дерев'яної підлоги, яку зазвичай заміняла втрамбована глина. Вже тоді вона потребувала ремонту – зафіксовано дещо погнилі кути. Над липовими дверима на залізних завісах із залізним замком була вирізьблена дата будівництва – 1689 р. Довкола церкви було кладовище, оточене дерев'яним парканом з хвірткою з боку села, над якою знаходилася дерев'яна дзвіниця на чотирьох стовпах, вкрита ґонтом з трьома середнього розміру дзвонами і четвертим дещо більшим. У церкві був дерев'яний престол, застелений тонким білим полотном, під яким знаходився антиминос єпископа Атанасія (Шептицького) з датою: 1723 р. На престолі знаходився кивот, прикрашений майстерно виготовленим дерев'яним хрестом із предстоячими, з олов'яною

скринькою для зберігання причастя та парою олов'яних підсвічників. За престолом знаходилася в оздоблених рамах ікона Благовіщення Пресвятої Богородиці. Жертвник був вкритий білим полотном і над ним на вітартній стіні висів намальований на полотні апостольський ряд старого іконостаса. У ризниці зберігалися, зокрема, дві чаші: срібна (з двома дискосами, зізвздою і ложечкою) і олов'яна (з дискосом, зізвздою і ложечкою), два латунні кадила, срібна позолочена скринька для перенесення причастя хворим, олов'яні мирниці, сім фелонів. У церкві був давній іконостас з намісним, апостольським і пророчим рядом досить давньої роботи. Перед іконами було 12 свічок і три поставники. На намісних іконах було дві срібні корони і одна бляшана. На правій стіні знаходилися дві ікони Богоявлення Господнього і одна св. Миколая, а також намальований на полотні образ Святої Трійці. На лівій стіні великі полотняні образи – Розп'яття і Страстей Господніх та невелика ікона Спасителя. В церкві були два процесійні хрести і п'ять хоругв. У наві висів недавно виготовлений дерев'яний «павук» і знаходився вкритий білим полотном тетрапод. У бабинці праворуч висіла ікона Спасителя, ліворуч – Пресвятої Богородиці і св. муч. Параскеви, а угорі знаходилося намальоване на полотні Розп'яття. В церкві також були три дубові лавки і мідний казанок з освяченою водою. У церкві зберігалися дві Євангелії, одна з яких мала звичайну оправу, а друга була оправлена у зелений оксамит і прикрашена срібними бляхами, що зображали євангелістів і зорі. Серед інших книг згадуються, видані у Львові: Апостол, Трифолой (Мінея), Тріодь постова і святкова, Службник Арсенія (Желіборського) (1646), Великий требник, Часослов, Шестоднев, Псалтир; унівські видання: Службник, два Требники, «Богослужіння». Окремо згадано видання київські і чернігівські: «Євангеліє учительне патріарха Калліста» (1637), «Євангеліє учительне» Кирила (Транквіліона-Ставровецького) (1619), «Вінець Христов» Антонія (Радивилівського) (1688), а також рукописний Ірмологіон. Церкві належав двір священика з двома садами і городом, а також земельними наділами в урочищах: Пниголови, На загумінках, За Кушем, На куті, На маленьких, На панських гонах, Під Пасічною горою, Біля вертепу, Біля хреста на горі, Біля туркотинської границі, Біля кам'яної сіножаті, Яцинів лан, Під Кам'яною горою, На горбку, На конописьках, Над дорогою до Ганачева, Біля ганачівської границі, Біля хреста, На попівському болотці, На скорупішиську, На берестовій, В калинових лозах, На підлужі, На батогах коло кринички, На Василевій долині, До Проходів від лагодівської границі, В мачулиськах навпроти погорілецької фігури і сіножать На козодавах. У описі фігурують прізвища селян: Андриїшин, Балай, Василюха вдова (Василишин), Війт (Гринько), Вовк, Жуків, Засадний, Іванців, Івашків, Йосифішин, Казимирів, Козак, Колодій, Конвісар, Крислач, Куш, Луців, Людвисар, Мельників, Нетіпаній, Павлиха вдова (Павлишин), Пасічник, Пастух, Петрів, Побережник, Романів, Стецьків, Стефаніха вдова, Тимчишин, Федиха вдова. У селі нараховувалося тоді 56 родин парафіян (НМЛ, РЛ-23, арк. 361 зв.-365).

Важливо, що опис церкви містить не лише точну дату будівництва храму – 1689 р., й вказує, що вона була триверхою, а не одноверхою, як збережена. Відрізнялася вона й формою завершення. Це означає, що храм, збудований у XVII ст., дійшов до нашого часу у видозміненій формі. Можливо, ці зміни були здійснені у самому кінці XVIII ст. – на початку XIX ст. На це опосередковано вказує опис храму 1799 р., де зазначено, що він й надалі потребував ґрунтового ремонту. Напевне невдовзі після цього його реконструювали і він почав набувати сучасного вигляду (ЦДІА у Львові, ф. 159, оп. 9, спр. 275). Процес видозміни тривав і надалі й завершився щойно у кінці XX – на початку XXI ст.

У XVIII ст. в Станімирі парохами були три покоління родини Кунчевичів. Зокрема відомо, що у 1799 р. священиком був Гаврило Кунчевич (Кончевич), з 1832 р. до 1863 р. – Клим Кунчевич, у 1863 – 1864 рр. – Іван Ясинський, а у 1864 – 1896 рр. – Роман Кунчевич. Далі впродовж року парафією опікувався Михайло Бачинський, а впродовж 1897 – 1903 рр. – Семен Винявський. Наступними парохами були: Максим Панасюк (1903 – 1914; 1917 – 1920), Михайло Качоровський (1916 – 1918), Іван Палій (1920 – 1931), Іван Каспрук (1931 – 1950; 1956 – 1961) (Блажейовський, 2004, с.703). Останнього переслідувала радянська влада і він ув'язнений упродовж 1950 – 1956 рр. (Гнида, 2018). За таких обставин парафія у Станімирі увійшла у структуру РПЦ.

За часів о. Івана Каспрука постала потреба у будівництві нового більшого храму. У 1938 р. затверджено проект будівництва мурованої церкви в Станімирі авторства архітектора Ярослава Фартуха-Філевича (1897 – 1979), сестра якого Марія була дружиною о. Івана Каспрука (Філевич, 2017). 1 вересня 1938 р. ігумен унівського монастиря Климентій (Шептицький) (1869 – 1951) освятив камінь під майбутній храм. До початку Другої світової війни вдалося звести лише фундамент нового храму і підняти стіни на висоту кілька метрів. У радянський період дерев'яна церква й надалі продовжувала діяти і її відвідували не лише жителі Станімира, а й довколишніх сіл, де були зачинені радянською владою храми: Туркотина, Ганачівки, Погорілець. Парохами у Станімирі після о. Івана Каспрука були: о. Семен Черниш, о. Дмитро Кулик, о. Михайло Щербань, о. Олександр Швець, о. Іван Домашовець, о. Іван Гадуп'як, о. Валерій Троян. За часів

.....
останнього, на початку 90-х рр. ХХ ст., парафія повернулася у лоно УГКЦ. На початку ХХІ ст. парохами Станимира були отці: Михайло Курман та Дмитро Тхір.

Щойно у 1998 р. в Станімирі було завершено будівництво мурованого храму, де почали відбуватися богослужіння. Старий храм натомість у 2008 р. був відремонтований і у ньому раз на місяць відбуваються богослужіння.

Висновки. Церква Богоявлення Господнього у Станімирі належить до числа небагатьох збережених дерев'яних храмів Опілля, що постали у ХVІІ ст. Перший християнський храм у селі міг існувати вже у ХV ст., однак знаходився у іншому місці й можливо мав іншу посвяту. Перша документально підтверджена згадка про церкву у Станімирі сягає початку ХVІ ст. Сучасна пам'ятка була збудована у 1689 р., однак не дійшла до нас у первісному вигляді, що зокрема підтверджує візитація церкви 1763 р., де зазначено, що вона була дерев'яною триверхою спорудою з пірамідальними завершеннями. Опублікований документ містить детальний опис інтер'єру храму (включно з іконами, літургічним начинням, шатами та книгами) та його оточення (паркан, дзвіниця, кладовище), а також нерухомого майна (будинок пароха і землі). Візитація також включає інформацію про місцевого пароха, статистику про населення парафії, її топоніміку та антропоніміку. У дослідженні вдалося встановити хронологію душпастирів церкви Богоявлення Господнього від кінця ХVІІ ст. – до початку ХХІ ст.

Документ

14 february 1763 A.

Wieś Stanimirz

Cerkiew pod tytułem *Богоявлення Господня*, na podwalinach dębowych, cała z bukowego, pod topor oprawnego drzewa, we trzy nie wielkie in quadrum wyprowadzone wierzchi, gontami pobita, w ołtarzu y we śródku bez posadzki, sama w sobie nie wielka y switna, ale w węglach miejscami pogniła. O drzwiach lipowych na pasach zelaznych wiszących y na takowyże zamek ab intro zamczystych. Roku 1689 (iako edocet na odzwierzu napis) wystawiona, et nescitur od kogo pobenedykowana, około [362] ktorey cmentarz płotem in toto obwiedziony, z fortą iedną od ulicy na drzwi przypieraną, nad którą dzwonnica na czterech słupach dębowych klecona, także gontami pobita. Na niey dzwonow pomiernych trzy, a czwarty notoni sporszy. W cerkwi mensa z drzewa in quadrum cembrowana, kilkoma tuwalniami ciękimi y białemi zaścielona, między ktoremi antemiss IM[ści] olim Athanasy Szeptycki eppi[skopi] protunc Leopoliens[is] de A[nn]o 1723 z relikwiami. Nad mensą obraz w koperdymencie sznycerskim Annunciatu B[eatissima] V[irgina] M[aria] sam na blacie drewnianym za zasłonką z chustki iedwabney czerwoney. Subtus cyborium, o drzwiczkach ab intus zamczystych, w którym puszka cynowa welem kitaykowym inkarnatowym pokryta, cum S[ankti] S[im]o. Na wierzchu tego krucyfiks z osobkami u spodu misterney roboty drewniany, a po bokach par dwie lichtarzew cynowych ze swiecami iarzącemi [?]. Antypendium u mensy harasowe zielone. Myrnice oleis SS. Cynowe absq. cooperculo [?] ampulek szklanych par 2, dzwoneczkow spizowych, a thurybularzew mosiężnych 2. Misczka na antydor cynowa. Żertownik a latere sinistro ołtarza w rogu, w płyty białe przybrany, nad którym wciąż po za ołtarz apostoły stare na płutnie. Płaszczenica także na płutnie malowana. Bursa kamkowa czerwona, z połkielichem in fronte, y puszką srebrną, ab intro wyzłacaną na wstążce czerwoney wisząca. Sprząta cerkiewny. Kielichów dwa, ieden srebrny z dwiema patenami, gwiazdą y łyżeczką, takowemiż, od pobożnych niektorych parafian do cerkwi za zł[oty] 200 kupiony, a drugi cynowy, cum similibus ceteris requisitis, do których welow większych trzy: iedno na sagrynie seledynowym w kwiateczki drobne, drugie połparterowe na dnie kaffowym w kwiaty białe, trzecie łudanowe czerwone, y wozduszkow z różnych materyi №6, korporałow 5, puryfikaterow 10. Aparatow siedm: ieden na dnie grodetorowym zołtym w kwiaty różnego koloru y z rzadka srebrne z stułą tylko; drugi na szagrynie seledynowym w kwiateczki drobne ze wszystkim; trzeci łudanowy w karmazynie [362 зв.] z dwoma stułami, y para manipularzew do garnituru; czwarty atlasowy różowy; piąty połpartyerowy na dnie cynamonowym w kwiaty; szosty quandam atlasowy dużo wetchi; siodmy bawełniany staroswieckiey materyi, zbyt popasowan, y te wszystkie se solis. Item para manipularzew karmazynowych sukiennych, druga zaś aksamitnych czerwonych. Alb 5 lannych, szosta konopna, a siodma z płotna przeorskiego. Humeralow 2, paskow nicianych białych 3. Tuwalniw w schowaniu 5, y chustek dwie. Materyi wełnianey nowoy, adinstar kałymanki w kwiaty, bedzie na stuł dwie, y tę dopiero z Gdańska wywieziono. Obrazy. Deysus cały, z apostołami, prorokami, carskimi wraty, y namiestnymi obrazami, dawney sznycerskiey roboty, y malowania, przed ktoremi swieczek № 12 y postawnikow 3. Krzyż ieden drewniany, drugi cenowy, y lichtarzykow takowych że trzy. Na namistnych obrazach koron srebrnych dwie, trzecia blaszana biała, zasłonek z chustek iedwabnych 4, piąta gazowa. U ściany prawey dwa obrazy tituli ecclesia, trzeci św. Mikołaja na blatach drewnianych, S[ancti]ss[ima] Trinitatis na płutnie, a u lewey obraz Crucifixi D[omi]ni duży, cum et Passio D[omi]nica na kortynach płociennych odmalowane; Salvatoris nie wielki drewniany. Krzyżow processjonalnych 2, chorągwi płociennych 4, piąta masulbasem nawkoło obłożona. Na szródku cerkwi lichtarz wiszący drewniany toczony, y ieszcze nie pomalowany. Tetrapod płytami białemi pokryty. W babińcu a dextris obraz Salvatoris, a sinistris B[eatissima] V[irgina] M[aria] y S. Parascewy Męczeniczki drewnioane, w

gorze zaś Crucifixi D[omi]ni płocienny. Kociołek małejki z wodą święcon, miedziany, ab intro pobielany. Chrzcielnicy nie masz. Ławek we szrodku cerkwi dębowych 3 do siedzenia. Księgi cerkiewne. Ewangelium iedno, w aksamit zielony oprawne, blachami dwiema po szrodku, czterema ewangelistami na rogach, tylaż gwiazdami, y dwoma klauzurkami, wszystkimi temi sztukami srebrnymi, czterema zaś pukłami mosiężnymi, pobielanemi ozdobione; a drugie w zwyczajney oprawie; apostoł, tryfołoy, oktoich, tryod postna y cwitna, służebnik in 4to, lumi [?] Żeliborski, trebnik wielki, czasosłow, szestodnik y psalterz, wszystkie te druku lwowskiego. Mszał, trebników dwa in 8vo, y troie nabożeństw **[363]** uniowskie. Item. Księga Kallixta na języku sławieńskim, Homilia in Dnica et Festa Cyrilla Staurowieckiego y księga Winec zwana, wszystkie te in folio drukowane; Irmołoy in 4to pisany; niektore z nich p[oprawione]. Grunta cerkiewne. 1mo. Rezydencya kapłańska, z gumnem, sadami dwoma y ogrodem na dni dwa orania, leży to całe osiedliszcze na wschod od potoka, na zachod od Sobka Ludwisarza dworzyszczca, na południe od Romana Kozaka, a na północ od drogi przez wieś idącey. 2do. W gayku na Pnyhołowach [Puyhołowach?] niwa orna na dzień ieden, leży ta o miedzę z Michałem Kryślaczem z iedney strony, a z drugiey od sugłówków gromadzkich, poczyna się od niw ludzkich na też niwę wychodzących, a kończy się u Łanu Pańskiego. 3tio. Na Zaguminkach, na przeciwko Wasyla Żukowego, niwa na dzień dobry orania, leży ta o miedzę z iedney strony z Ilkiem lwanciowym, a z drugiey z Romanem Kozakiem, poczyna się od gościńca, a kończy się u poprzeczney tegoż Romana. 4to. Od Turkocina niwa na Pnyhołowach [Puyhołowach?] na dzień ieden orania, leży z gory o miedzę z Jackiem Pasiecznikiem, po iedney stronie, a po drugiey od sugłówków gromadzkich, poczyna się od niwy Pawła Kazimierzowego, a kończy się u zagonów ludzkich. 5to. Na końcu wsi za Kuszem niwa na dzień dobry orania, leży ta z iedney strony o miedzę z Pawłem Kazimierzowym, a z drugiey od Pawlichy wdowy, poczyna się od krzyża, a kończy sie idąc wzdłuż przez gościniec, równo z sadem Kuszowym. 6to. Na kącie niwa druga także przez gościniec ciągnąca się, orania na dzień ieden, y ta leży z iedney strony o miedzę z Hryńkiem Wóytem, a z drugiey z Iwanem Wowkiem, poczyna się od niwy tegoż Wowka, a kończy się u rowa przy którym y sianożątka na wóz siana. 7mo. Na Małękich niwa na dzień ieden orania, leży o miedzę z Andruchem Iwaszkowym, a z drugiey z Hryńkiem Wóytem, poczyna się od poprzecznych gromadzkich, a kończy się u drogi polowey. 8vo. Na Pańskich honiach niwa na dzień ieden orania, leży z iedney strony o miedzę z Mykitą Stećkowym, a z drugiey niwa arendarska. 9no. Pod gorą pasieczną stay dwoie orania na dni dwa, leżą te o miedzę z Iwanem Josyfiszynym y Stefanem Iwaszczyszynym, **[363 зв.]** poczyna się od rzeczoney drogi polowey, a kończy się u zagonów gromadzkich. 10mo. U Wertepa niwa na dzień ieden orania, leży o miedzę z Iwanem Kołodzieiem y Michałem Kryślaczem, poczyna się y kończy u zagonów ludzkich. 11mo. U krzyża na gorze niwa na dzień ieden orania, leży ta z iedney strony o miedzę z Iwanem Josyfiszynym, a z drugiey od niwy Wasyla Kusza, poczyna się y kończy także u zagonow gromadzkich. 12mo. Przy samey granicy Turkocinskiej niwa na dzień dobry orania, leży z iedney strony o miedzę z arendarską, a z drugiey górą, poczyna się od rzeczoney granicy, a kończy się u rowa. 13tio. U Kamienny sianożęci, niwa na dzień ieden orania, leży ta z iedney strony obok niwy Michała Andryiszynego, a z drugiey od Fedychi wdowy, poczyna się od niwy Pawliszney, a kończy się u błota. Tamże druga niwa, tylko troche daley, y tey iest orania na dzień ieden, leży z iedney strony z Ilkiem Iwańciowym, a z drugiey z Jackiem Mielnikowym, poczyna się od niwy Andrucha Iwaszkowego, a kończy się u drogi polowey. 14to. Na Uroczysku Jacynów Łan zwanym, niwa na dzień dobry orania, leży ta obok niw Ilka lwanciowego z iedney strony y Wasyla Luciwego z drugiey, poczyna się od łanku rzeczoney Ilka, a kończy się u zagonow ludzkich. 15to. Pod Kamienną gorą niwa na dzień ieden, leży ta miedzą od Pawlichy wdowy y Jacka Bałaiia, poczyna się y kończy u zagonów gromadzkich. Tamże niżej druga niwa na dzień ieden orania, leży o miedzę z iedney strony od Wasylchy wdowy, a z drugiey od Stefanichy, poczyna się od poprzeczney Wasyliszney, a kończy u wygonów gromadzkich. 16to. Niwa na garbku na dzień dobry orania, leży z iedney strony o miedzę z Stachem Romanowym, a z drugiey od niwy Iwana Pobereźnika, poczyna się u poprzeczney Kapłańskiej, a kończy się u zagonów gromadzkich. 17mo. Niwa na kącie, przy drodze do Sołowyi idącey na dzień dobry orania, leży o miedzę niw Michała Kryślacza z iedney strony, a Sobka Konwisarza [?] z drugiey. 18vo. Na Konopiskach niwa na dzień ieden, leży z iedney strony o miedzę z Michałem Andryiszynym, a z drugiey strony **[364]** od Wasyla Kusza, poczyna się od niwy Iwana Josyfiszynego, a kończy się u drugiey Iwana Wowka. 19no. Zaraz za wsią nad drogą do Chanaczewa idącą niwa na dzień orania, leży o miedzę niw Iwana Netipanego y Pawłychy wdowy, poczyna się od wspomnianey drogi, a kończy się u zagonow ludzkich. 20mo. Niwa u granicy Chanaczewskiej orania na dzień ieden, leży z iedney strony od pola Ilka Iwaniowego, a z drugiey od Stacha Romanowego, y ta się wygania na rzeczoną granicę. 21. U krzyża niwa na dzień ieden, leży o miedzę z iedney strony od pol Michała Tymczyszynego, a z drugiey od Stacha Romanowego, poczyna się od niegoż samego, a kończy u rowa. 22do. Na Bołotcu Popowskim, po iedney stronie y po drugiey potoka, niwa na półtora dnia orania, tamże i sianożęci może bydź na wozow ośm siana y to narratur, że iest kapłanom in vim proskurnego nadane. 23tio. Na drugiey stronie wsi za dworem na Skuropiczysku niwa na dzień ieden orania, leży z iedney strony o miedzę z Pawlichą wdową, a z drugiey od niwy Hryńka Wóyta. Poczyna

.....
się od Łanu pańskiego, a konczy się u zagonów gromadzkich. Tamże y druga niżej na dzień ieden, leży o miedzę niw Iwana Josyfiszynego z iedney strony, a z drugiey Petra Kozaka. 24to. Łanek na Berestowey na dni pięć orania, leży ten z iedney strony o miedzę z Mykitą Stećkowym, a z drugiey sugłowki gromadzkie, poczyna się od Pańskiego łanku, a kończy się u zagonow ludzkich. 25 to. Niwa bez garbek na dzień dobry orania, leży ta z iedney strony od niwy Michała Andryiszynego, a z drugiey Wasyla Kuszowego, poczyna się od łanlu wyżej opisanego kapłańskiego, a kończy sie u niwy Jacka Mielnikowego. 26to. W Kalinowych łozach, koło potoku niwa na dzień ieden orania, leży o miedzę z polem Iwana Netipanego y Sobka Konwisarza, poczyna się od gościńca, a kończy się u rowa. 27mo. Na Podłuzu niwa na dzień ieden orania, leży ta o miedzę z Iwanem Netipanym y Sobkiem Konwisarzem, poczyna się od Łęgu, a kończy się u zagonów ludzkich. 28vo. Na batogach koło kryniczki niwa na dni dwa orania, leży z iedney strony obok niwy Romana Kozaka, a z drugiey Ilka Iwanciowego, **[364 зв.]** poczyna się od gościńca, a kończy się u zagonów ludzkich. 29na. Na Wasylowey dolinie niwa przez gościniec ciągnąca się na dni dwa orania, leży z iedney strony o miedzę z Jackiem Mielnikowym, a z drugiey od sugłówek gromadzkich, poczyna się od lasu, a kończy się u batogow ludzkich. 30mo. Ku Przechodom od granicy Łahodowskiey niwa na dzień mały orania, leży z iedney strony od niwy Iwana Pastucha, a z drugiey gościniec Przemyślański. 31mo. W Maczuliskach na przeciwko figury Pohoryleckiey niwa na dni dwa orania, leży ta z iedney strony od Ilka Iwańciowego, a z drugiey Pański łanek, poczyna się od gościńca, a kończy się u niwy Romana Kozakowego, y tey z iedney strony dwór kawałek do swego pola worał [!], a w drugim końcu drugi kawałek pod karczmą odebrał. 32do. Sianożęć na Kmozodawach przy granicy Podhaieckiey na kosarzow dziesięć, y ta leży z iedney strony od sianożęci Fedka Fyry, obywatela Podhaieckiego, a z drugiey strony od sianożęci Romana Kozaka, poczyna się od rzeczoney granicy, a kończy się u Gliniańskiej [drogi?]. I w tych wszystkich gruntów spokojnym [ut pramissum est] używaniu, iako dawnieysi, tak y terazniejszy qui infra zostaje X[iędz] paroch. Zeznali pramissa pod sumieniem pracowici: Wasyl Łuciw przysiężny, Michayło Andryiszyn, Stach Romanów, Iwach [!] Petrow, Stefan Wasyla Zasadnego syn, caterig parafianie y obywatele Stanimirscy. Paroch mieysca. W[elebny] X[iędz] Jan Kowalęko, za prezentą wielmożnego olim J[ego]M[o]ści pana Jerzego Szeptyckiego czesnika lwowskiego 10 Xbris 1742 a[nno] w Stanimirzu datowaną, poświęcony ab IUmo Atanasio Szeptycki, archiepiscoppo metropolitano totius Russia, superquo formulos consecrationis sua de datt. In Uniow 28 mensis Xbris a[nno] eoden produxit. Ten metryk dawniejszych kawałek tylko, swoje zaś wszystkie ab a. institutionis sua, sd mundum przepisane pokazał. Księgi kazusów terażniejszy edycyi nie ma. Parafianów w tey wsi znayduie się № 56. Ciż na wino pro divinis, każdy spowiadaiący się, contribuit około spowiedzi paschalney za pracę płacą po gr[oszy] 3. Szkoły y bractwa hoc loco nie masz. Diak, brat kapłański, ten bierze rokowego zbożem po połmacku lwowskim y po gr[oszy] 6, krom zwyczajnych akcydensow preteria, swieczek małych w cerkwi przedaź za nim [365] idzie. W[elebny] X[iędz] paroch conquesius, że mu grunta cerkiewne prout pramissum est odebrano insuper wrębu w lesie, in cuius usu exitut zabroniono.

Подяка. Висловлюємо щиру вдячність працівникам Відділу рукописів і стародруків Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького, зокрема завідуючій відділом Анні Навроцькій, а також членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автори не отримали фінансової підтримки для дослідження, авторства та публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Horn, M.** (1964). *Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605 – 1633 na Ruś Czerwoną*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 235 s.
- Jabłonowski, A.** (1902). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. (т. 7, ч. 1). Warszawa: Główny skład u Gebethnera i Wolffa, 402 s.
- Liske, X.** (відп. ред.). (1889). *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej: z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*. (т. 14). Lwów: Skł. gł. w księg. Seyfartha i Czajkowskiego, 635 s.
- Tylus, S.** (1999). *Fundacje kościołów parafialnych w średniowiecznej archidiecezji lwowskiej*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 280 s.
- Блажейовський, Д.** (2004). *Історичний шематизм Львівської архієпархії*. (т. 1). Львів, 570 с.
- Гнида, П.** (2018). Доля священника Івана Каспрука. Режим доступу: <https://3oko.com.ua/dolya-svyaschenyuka-ivana-kaspruka/>
- Дума, І.** (2013). *Незрівнянний рідний край. Перемишлянщина запрошує: фотоальбом-путівник*. Львів: Камула, 128 с.
- Котович, В.** (2014). Літописні ойконіми Галицького та Галицько-Волинського князівств: посесивні утворення на -ів, -ин. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. С. 13-20.
- Лаб, В.** (1996). *Історія села Станимир від найдавніших часів до 1939 року*. Львів, 16 с.

Мицько, І. (1998). *Святоуспенська лавра в Уневі (кінець XIII – кінець XX ст.)*. Львів: Свічадо, 328 с.

НМЛ – Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького.

Томашівський, С. (ред.). (1901). *Жерела до історії України-Руси* (т. 5). Львів: НТШ, 355 с.

Філевич, Н. (2017). Двоє творців, поєднаних Станимиром. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/63888>

ЦДІА у Львові – Центральний державний історичний архів України, м. Львів.

Ivan M. Stasiuk

*Lviv Polytechnic National University
PhD. (History), associate professor (Ukraine)*

Andrii M. Pavlyshyn

*Lviv Polytechnic National University
PhD. (History), (Ukraine)*

From the History of the Monument of Ukrainian Wooden Architecture – the Epiphany of the Lord Church in Stanymyr (1689)

Abstract. *The purpose of the article is to study the history of a valuable monument of Ukrainian wooden architecture of the 17th century – the Epiphany of the Lord Church in Stanymyr village in Lviv region, as well as the introduction of a new source into scientific circulation, which allows you to trace the historical development of the church in detail. **The research methodology** is based on the principles of objectivity, historicism, systematicity, analytical and synthetic criticism of sources. The method of historical reconstruction contributed to the creation of a coherent picture of the history of the Epiphany of the Lord Church in Stanymyr village from disparate facts. **The scientific novelty consists** in an attempt to systematize the materials related to the history of the church and introduce a new historical source of the 18th century into scientific circulation, which enriches the research base of the monument, as well as the history of the settlement in which it is located. The document proposed for publication can be used for research on church history, architecture, local history, demographic studies, as well as other topics devoted to the history of society in the early modern period.*

Conclusions. *The Epiphany of the Lord Church in Stanymyr is one of the few preserved wooden churches of Opillia, built in the 17th century. The first Christian church in the village probably existed already in the 15th century, but the first documented mention of the church in Stanymyr dates back to the beginning of the 16th century. The modern monument was built in 1689, but it has not come down to us in its original form, which is particularly confirmed by the visitation of the church in 1763. The published document contains a detailed description of the interior of the church (including icons, liturgical utensils, vestments and books) and its surroundings (fence, bell tower, cemetery), as well as immovable property (parson's house and land). The visitation also includes valuable information about the local parish priest, statistics about the parish's population, its toponymy and anthroponymy.*

Key words: *wooden churches, history of the church, visitations, Stanymyr, Opillia.*

References:

Horn, M. (1964). *Skutki ekonomiczne najazdów tatarskich z lat 1605-1633 na Ruś Czerwoną*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 235 p. [in Polish].

Jabłonowski, A. (1902). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. (т. 7, ч. 1). Warszawa: Główny skład u Gebethnera i Wolffa, 402 p. [in Polish].

Liske, X. (Ed.). (1889). *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej: z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*. (т. 14). Lwów: Skł. gł. w księg. Seyfartha i Czajkowskiego, 635 p. [in Polish].

Tylus, S. (1999). *Fundacje kościołów parafialnych w średniowiecznej archidiecezji lwowskiej*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 280 p. [in Polish].

Blazheiovskiy, D. (2004). *Istorychnyi shematyzm Lvivskoi arkhieparkhii [Historical šematism of the Arheparchy of L'viv]*. (т. 1). Lviv, 570 p. [in English].

Hnyda, P. (2018). *Dolia sviashchenyka Ivana Kaspruka [The fate of priest Ivan Kaspruk]*. Retrieved from <https://3oko.com.ua/dolya-svyaschenyka-ivana-kaspruka/> [in Ukrainian].

Duma, I. (2013). *Nezrivnianni ridnyi kraj. Peremyslianshchyna zaprosuie: fotoalbum-putivnyk [An incomparable native land. The Przemyslianshchyna region invites: a photo album-guide]*. Lviv: Kamula, 128 p. [in Ukrainian].

Kotovych, V. (2014). *Litopysni oikonimy Halytskoho ta Halytsko-Volynskoho kniazivstv: posesyvni utvorennia na -iv, -yn [Historical oikononyms of the Galician and Galician-Volyn principalities: possessive*

.....
formations in -iv, -yn]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri - The native word in the ethnocultural dimension*, 13 – 20. [in Ukrainian].

Laba, V. *Istoriia sela Stanymyr vid naidavnishykh chasiv do 1939 roku [The history of Stanymyr village from the earliest times to 1939]*. Lviv, 16 p. [in Ukrainian].

Mytsko, I. (1998). *Sviatouspenska lavra v Unevi (kinets XIII – kinets XX st.) [Assumption Lavra in Univ (end of the 13th - end of the 20th century)]*. Lviv: Svichado, 328 p. [in Ukrainian].

NML – Natsionalnyi muzei u Lvovi imeni Andreia Sheptytskoho [Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv]

Tomashivskiy, S. (Ed.). (1901). *Zherela do istoriy Ukrainy-Rusy [Sources for the history of Ukraine-Rus]* (t. 5). Lviv: NTSh, 355 p. [in Ukrainian].

Filevych, N. (2017). *Dvoie tvortsiv, poiednanykh Stanymyrom [Two creators joined by Stanymyr]*. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/63888> [in Ukrainian].

TsDIA u Lvovi – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv].

Статтю надіслано до редколегії 05.09.2022 р.
Статтю рекомендовано до друку 12.11.2022 р.